

УДК 657.1.011.56

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА РИБОКОНСЕРВНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА МІСЦЯМИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ ТА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Торопова І.С. - к.е.н., доцент

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Досліджено галузеві особливості організації виробництва рибної продукції та її вплив на групування витрат за місцями споживання ресурсів. Виходячи з цільового призначення класифікації видатків за місцем витрат визначені умови для їх утворення. Розглянуто порядок створення і функціонування системи управління витратами.

Ключові слова: процес виробництва, структура виробництва, собівартість, групування затрат, виробничі ресурси, центри відповідальності.

Постановка проблеми. Процес виробництва завжди пов'язаний з використанням робочої сили та засобів виробництва, які втілюються в продукти. Повторення виробництва можливе тоді, коли засоби виробництва і робоча сила відтворюються. Для цього з вартості, отриманої після реалізації продукту, відповідна частина виділяється на відшкодування вартості засобів виробництва та робочої сили, використаних у процесі виробництва. Частина вартості товару, яка має бути знову авансована на продовження виробництва, визначається як витрати виробництва. Побудова обліку затрат виробництва обумовлюється галузевими особливостями виробництва.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей групування витрат в рибопереробному виробництві з метою розрахунку собівартості, управління та контролю затратами.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вагомий науковий внесок у вивчення організації обліку затрат з метою управління ними зробили такі відомі вчені: М. Білуха, А. Бородкін, С. Безрукіх, Ф. Бутинець, С. Голов, В. Івашкевіч, Т. Карпова, Л. Нападовська, Огийчук М.Ф. В. Палій, М. Пушкар, В. Сопко, Н.Чумаченко и др. Однак практичне використання теоретичних положень з цього питання потребує врахування галузевої специфіки структури виробництва.

Результати дослідження. Рибна промисловість поєднує дві основні галузі промисловості добувну та переробну, що суттєво впливає на організацію виробництва, планування та облік затрат на виробництво її продукції і значно відрізняє її від інших галузей.

Для багатьох підприємств рибної промисловості характерна роздрібненість території підприємства. Підприємства, що добувають рибу

береговими чи прибережними знаряддями лову, мають риболовні ділянки, іноді віддалені на десятки кілометрів. Обробні підприємства часто мають багато берегових пунктів, що приймають і перероблюють рибу. У зв'язку з цим на підприємствах рибної промисловості більшу питому вагу в собівартості продукції складають транспортні витрати. Крім того, у зв'язку з сезонністю добичі риби обробка і відвантаження продукції рибпромисловим організаціям коливається за періодами року.

В цій роботі питання обліку витрат і калькулювання собівартості, а також її контролю розглядається на прикладі рибоконсервних підприємств, розташованих в районі добичі риби, а також на великих внутрішніх водоймищах. Особливістю таких підприємств є те, що сировину вони здобувають самі або приймають для переробки від риболовецьких господарств.

В рибопереробному виробництві не можна виділити планово-облікові межі, і облік здійснюється по виробництву в цілому. Характер технології і виробничий цикл суттєво впливають на структуру обліку витрат. В рибоконсервному виробництві конвеєрна технологія виробництва, що обумовлює послідовне утворення витрат від сировинного підрозділу до здачі продукції на склад. Отже, завданням обліку є групування витрат за видами виробів та виявлення по ходу виробництва відхилень від заданих параметрів (сировинна, паливно-енергетичні витрати, простоювання обладнання, брак виробів тощо).

Для рибоконсервного виробництва характерними є організація відділень, ділянок за технологічною ознакою (автоклавне, рибопереробне відділення), а основних цехів - за предметною (консервний і кулінарний цехи). Застосування змішаної предметно-технологічної ознаки організації цехів та ділянок є для рибоконсервних підприємств найбільш розповсюдженим.

В рибопереробному виробництві не можна виділити планово-облікові межі, і облік здійснюється по виробництву в цілому. Характер технології і виробничий цикл суттєво впливають на структуру обліку витрат. В рибоконсервному виробництві конвеєрна технологія виробництва, що обумовлює послідовне утворення витрат від сировинного підрозділу до здачі продукції на склад. Отже, завданням обліку є групування витрат за видами виробів та виявлення по ходу виробництва відхилень від заданих параметрів (сировинна, паливно-енергетичні витрати, простоювання обладнання, брак виробів тощо).

Побудова обліку витрат у відповідності з організаційною структурою дозволяє пов'язати діяльність кожного підрозділу з відповідальністю конкретних осіб (робітників, бригадирів, майстрів, начальників ділянок), оцінити результати діяльності кожного підрозділу і визначити їх внесок до загальних результатів діяльності підприємства.

Групування витрат за місцем споживання матеріальних, трудових та грошових ресурсів призначене для вирішення двох основних завдань:

забезпечення контролю за роботою окремих підрозділів підприємства; підвищення точності та ступеню деталізації калькулювання собівартості продукції.

До вибору складу витрат які визначаються за місцем їхнього виникнення є два підходи: комплекс прямих та непрямих витрат, пов'язаних з роботою даного підрозділу, служби, виду діяльності, безвідносно до видів продукції, що виготовляється; обмеження непрямими витратами, що виникають в даному підрозділі, які мають загальний для всіх видів продуктів характер і не можуть бути віднесені на окремий вид продуктів прямим шляхом. Прямі витрати враховують за видами продукції без їхнього узагальнення за місцем виникнення витрат [2,3].

Вибір того чи іншого варіанта диктується цілями управління, і з цих позицій для рибоконсервного виробництва переважним є перший. В цьому випадку контролем охоплюються всі використовувані виробничі ресурси на даному місці виникнення витрат, що посилює ступінь впливу обліку на процес формування видатків і дієвість внутрішньогосподарського механізму.

В рибоконсервному виробництві до складу витрат, які визначаються за місцем їхнього виникнення слід відносити комплекс прямих та непрямих витрат, пов'язаних з роботою даного підрозділу, служби, виду діяльності, безвідносно до видів продукції, що виготовляється. В цьому випадку контролем охоплюються всі використовувані виробничі ресурси на даному місці виникнення витрат, що посилює ступінь впливу обліку на процес формування видатків і дієвість внутрішньогосподарського механізму.

В рибопереробній промисловості місця виникнення витрат можна класифікувати наступним чином.

Залежно від послідовності групування витрат за місцем їх виникнення слід розрізнявати початкові, проміжні та кінцеві місця витрат. Початкові місця витрат являють собою центр витрат, перший ступінь їх формування. Проміжні місця відповідають більш високому ступеневі узагальнення витрат, характерних для підрозділів підприємства. Кінцеві місця витрат охоплюють заключний етап технологічного процесу. На цьому етапі акумулюються всі витрати - прямі і такі, що розподіляються на виробництво виробів та послуг, враховується їх випуск, калькулюється виробнича собівартість.

Виходячи з економічного змісту діяльності, відношення до виготовленої продукції, виробничі місця витрат поділяють на основні, допоміжні та побічні. До основних місць витрат відносяться підрозділи по випуску продукції, для виготовлення якої створено підприємство (консервний цех); до допоміжних відносяться виробництва, що забезпечують потреби основного виробництва в тарі, енергії, поточному ремонті (тарний, енергоцех тощо). До побічних місць витрат відносяться підрозділи, що зайняті виробництвом продукції з відходів або мають цільове призначення в якості експериментальних (жиро-борошняний цех). Також виділяють конкретні та абстрактні, загальні та одиничні, постійні й

тимчасові місця витрат. Конкретні місця витрат - це певні технологічні підрозділи, що випускають продукцію. Це основні, допоміжні виробництва; в подальшому вони поділяються на дільниці, групи машин та окремі робочі місця.

До абстрактних місць витрат відносяться заготівля сировини та матеріалів, збут готової продукції та відділи заводоуправління. У свою чергу управління підприємством у цілому є загальним місцем витрат, а, наприклад, заготівля матеріальних цінностей і збут готової продукції - одиничними.

В деяких випадках розрізняють постійні (стійкі) та обмежені у часі місця видатків. Необхідність в останніх виникає як тимчасова потреба для роздільного обліку окремих нерегулярних витрат, наприклад, видатків на експерименти, випробування, витрат на освоєння нових виробів і технологічних процесів.

Виходячи з цільового призначення класифікації видатків за місцем витрат, основною умовою для їх утворення є:

- територіальна відокремленість, коли місце витрат має знаходитись в єдиному комплексі в межах певної території підприємства і його підрозділів. Інакше більша частина витрат виявиться суміжною для різних місць витрат, що призведе до неточності при калькулюванні собівартості і умовності самого групування;

- функціональна однорідність, яка означає, що в даному місці витрат має по можливості виконуватись однорідна за змістом чи призначенням робота, використовуватись однотипне обладнання з приблизно рівними витратами на одиницю відпрацьованого часу. Дотримання цієї умови необхідне для встановлення єдиних методів розподілу витрат за об'єктами калькулювання, забезпечення кращої співставлюваності витрат з індивідуальною продуктивністю підрозділів підприємства із нормативами витрат;

- можливість встановлення персональної відповідальності за рівень витрат даного місця затрат. Ефективність контролю за видатками виробництва і обігу багато в чому залежить від ступеня диференціації відповідальності за витратами в кожному підрозділі підприємства. Область відповідальності визначається рівнем керівництва відповідно до організаційної схеми адміністративного та виробничого управління.

Система обліку, яка передбачає складання звітів за даними порівняння кошторисних (стандартних) показників з фактичними, називається обліком за центрами відповідальності. Відмінності характеру відповідальності керівників дозволяють визначити такі типи центрів відповідальності [3]:

- центри витрат - це підрозділ, керівник якого контролює (несе відповідальність) витрати, але не контролює прибутки та інвестиції;

- центр прибутку - це підрозділ, керівник якого контролює витрати та прибутки, проте не контролює інвестиції у власні акції;

- центр інвестицій - господарська одиниця, керівник якої контролює витрати, прибуток та інвестиції.

По відношенню до процесу виробництва центри відповідальності поділяються на основні та функціональні; по відношенню до внутрішнього господарчого механізму - на госпрозрахункові та аналітичні.

Основні центри відповідальності організують контроль за місцем виникнення витрат; функціональні - забезпечують контроль над витратами, що виникають у багатьох місцях, але під впливом одного центру відповідальності.

Висновок. Широке розповсюдження мають гнучкі кошториси, які дозволяють перераховувати очікувані результати на фактичний обсяг виробництва. Суть перерахунку полягає в чіткому розподілі всіх статей витрат на перемінні та постійні та наступної корекції очікуваних змінних витрат на коефіцієнт фактичної зміни обсягу виробництва. Це дозволяє зняти неконтрольовані зміни витрат, оскільки обсяг виробництва не контролюється центрами витрат.

Висновок. В результаті дослідження було встановлено, що, виробнича структура рибоконсервного виробництва безпосередньо впливає на організацію обліку за місцями виникнення витрат та групування витрат в залежності від потреб управління.

Список використаних джерел:

1. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку / М. Т. Білуха: Підручник. – К.: Київський державний торговельно-економічний ун-т, 2000. – 692 с.
2. Бухгалтерський облік у сільському господарстві. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 512с.
3. Напдовська Л.В. Управлінський облік / Л. В. Напдовська: Підруч. для студ.вищ.навч.закл.- К.: Книга, 2004. – 544 с.

Торопова И.С. Управление затратами рыбоконсервной продукции по местам их возникновения и центрам ответственности

Исследованы отраслевые особенности организации производства рыбной продукции и ее влияние на группировки затрат по местам потребления ресурсов. Исходя из целевого назначения классификации расходов по месту расходов определены условия для их образования. Рассмотрен порядок создания и функционирования системы управления

Toropova I.S. The Cost management products for the production of fish-canning their places of origin and centers of responsibility

Studied branch levels of fish production and its influence on clustering costs of consumption of resources. Based on the purpose of classification of expenses at the place the conditions for their formation. Considers the establishment and operation of management costs.

затратами.

Ключевые слова: процесс производства, структура производства, себестоимость, группировка затрат, производственные ресурсы, центры ответственности.

Keywords: production process, the structure of production, cost, group costs, inputs, responsibility centers.